

УДК 378.22:615.85

Муromeць В. Г.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ВЗАЄМОДІЇ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ

У статті представлено структура готовності майбутнього педагога до взаємодії з обдарованими дітьми засобами естетотерапії. Проаналізовано досвід використання засобів естетотерапії з майбутніми педагогами у контексті діяльності студентського наукового гуртка задля підвищення рівня їхньої готовності до взаємодії з обдарованими дітьми.

Ключові слова: обдаровані діти, естетотерапія, майбутні педагоги, взаємодія, гуманістична освітня парадигма.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Одним із пріоритетних завдань Європейської модернізації вітчизняної системи вищої освіти є підготовка компетентних педагогічних кадрів, здатних до реалізації завдань особистісно орієнтованого навчання і виховання на гуманістичних засадах. Саме процес гуманізації в українському суспільстві, інтеграція в європейське і світове співтовариство потребують визначення пріоритетів виховання сучасної молоді на основі гуманістичних цінностей.

Це вимагає створення і використання нових освітніх технологій, спрямованих, зокрема, на розвиток толерантності, що включає ціннісне ставлення особистості до себе та інших, позитивне самосприйняття та самоставлення. Тому Україна у своєму розвитку орієнтується на європейську людиноцентричну систему цінностей, у якій інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність беззаперечно визнаються головними складовими національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку.

На пріоритетності цієї проблеми наголошується у "Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті", "Концепції національного виховання студентської молоді", "Концепції виховання гуманістичних цінностей у дітей та учнівської молоді", "Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти", Конвенції ООН про права дитини.

Водночас, особливої актуальності набувають проблеми створення психолого-педагогічних умов для формування ціннісного ставлення до психологічного здоров'я обдарованих дітей шляхом використання потенціалу естетотерапевтичних засобів та підготовки майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності, які, на наш погляд, висвітлено недостатньо у сучасних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених актуальних питань загальної проблеми, якій присвячується означена стаття. Основний досвід сучасних дослідників проблеми використання арт-терапії та естетотерапії відображені у дисертаційних роботах Л. Аметової, А. Гришиної, Т. Добровольської, О. Копитіна, Л. Лебедевої, О. Медведєвої, О. Федій тощо.

Формулювання статті – визначити і обґрунтувати структуру готовності майбутнього педагога до взаємодії з обдарованими дітьми, що забезпечуватимуть реалізацію завдань особистісно зорієнтованого підходу через використання потенціалу засобів естетотерапії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням результатів отриманих результатів досліджень. На нашу думку, результатом професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми засобами саме естетотерапії є психологічна готовність до такої діяльності. На глибоке переконання О. Федій, саме естетотерапія, виступаючи одним із засобів професійної діяльності майбутнього педагога, постає необхідним компонентом формування самоосвітньої компетентності під час проектування і конструювання спеціалістом ефективної діяльності [6, с. 145].

Низкою вітчизняних і зарубіжних дослідників (Г. Бал, І. Бех, К. Мілютіна, С. Сисоева, М. Чобітько) розроблено підходи до вивчення психологічної готовності суб'єкта до професійної діяльності, серед яких найбільш широко представлені особистісно-орієнтований та функціональний підходи. Як засвідчують чисельні дослідження О. Федій, надзвичайна актуальність, новітність та інтегративність естетотерапевтичних знань як самостійного психолого-педагогічного напрямку розвитку сучасної особистісно орієнтованої гуманістичної освітньої парадигми, вимагає понятійно-категоріального визначення на теоретико-методологічному рівні самого поняття "естетотерапія" [6, с. 22].

Узагальнення різних підходів щодо структури психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів дозволило нам визначити такі її компоненти як: мотиваційно-орієнтаційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, оцінювальний.

Мотиваційно-орієнтаційний компонент психологічної готовності майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії включає в себе установки, інтереси, прагнення займатися

консультативною роботою з дітьми. Цей компонент включає ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них.

До його основних структурних одиниць відносяться узагальнені професійні знання, погляди, переконання, принципи і готовність діяти в практичних ситуаціях відповідно до них. Орієнтаційний аспект цього компоненту є важливою характеристикою психологічної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності, а тому весь освітній процес у вищому навчальному закладі має сприяти формуванню у студентів відповідальності, професійної етики, уміння використовувати засоби естетотерапії у консультативній взаємодії з обдарованими дітьми.

До пізнавально-операційного аспекту психологічної готовності майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії з обдарованими дітьми входять професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, здібності, знання, дії, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності.

Емоційно-вольовий компонент психологічної готовності на переконання І. Беха включає почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності майбутніх педагогів; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль тощо [2, с. 32].

Зауважимо, що зміст психологічної готовності характеризується зв'язком інтелектуального й емоційного в сфері особистості, а саме зміст психологічної готовності визначає характер зв'язку між знаннями професійно-етичного особистісного змісту діяльності і його переживаннями. Сам освітній процес вищого навчального закладу необхідно організовувати таким чином, щоб студенти відчували такі самі емоції і почуття, які виникають у педагогів у їх професійній діяльності.

Серед вольових якостей, які забезпечують психологічну готовність майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії, Т. Мірошніченко виділяє такі: цілеспрямованість (керування в роботі певною метою); самовладання і витримка (збереження самоконтролю в будь-якій ситуації); наполегливість (тривале збереження зусиль при досягненні поставленої мети); ініціативність (готовність і вміння виявляти творчий підхід до вирішення проблем, самодіяльність при виконанні професійних функцій); рішучість (своєчасно приймати продумані рішення і без зволікань приступати до їх виконання); самостійність (відносна незалежність від зовнішніх впливів); самокритичність (вміння помічати свої помилки, неправильні дії та прагнення їх виправити)[5].

Оцінювальний компонент передбачає самооцінку своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним зразком. Психологічна готовність включає в себе важливий компонент – потребу я в постійному професійному самовдосконаленні. Не менш важливим, вважаємо, психофізіологічний аспект психологічної готовності майбутніх педагогів, який складається з впевнення у своїх силах, прагнення наполегливо і до кінця доводити розпочату справу, здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, професійна працездатність, активність і саморегулювання, урівноваженість і витримка, рухомий темп роботи.

Отже, процес формування готовності майбутніх педагогів до взаємодії з обдарованими дітьми засобами естетотерапії, є за своєю суттю складний, багатогранний характер, що включає в себе всі напрями й аспекти професійної діяльності.

На наше переконання, зусилля майбутніх педагогів, які працюють у загальноосвітніх навчальних закладах мають бути спрямовані на профілактику розвитку особистісних деформацій у дітей та підлітків, девіантної поведінки, надання допомоги у подоланні різних життєвих криз, консультативної допомоги у розв'язанні гострих життєвих проблем та внутрішніх конфліктів, використовуючи саме естетотерапевтичні засоби. Для роботи з обдарованими дітьми, на переконання Л. Мерви, варто використовувати діагностичні методи, які представлені графічними тестами, рольовими іграми, моделюванням з використанням арт-засобів, які застосовуються з метою отримання інформації щодо психологічного стану та рівня особистісного розвитку вихованця [4].

Як переконливо свідчить власний досвід роботи з обдарованими дітьми і підлітками засобами естетотерапії, до таких засобів відносять також образотворчі приладдя й матеріали, що мають ще певний діапазон можливих способів дії з ними, стимулюють суб'єкта до різних видів діяльності, дозволяють керувати його активністю, що вимагає розуміння специфіки й осмисленого їх застосування залежно від ситуації, проблеми людини або групи.

Фарби провакують спонтанність в образотворчій діяльності, допомагають людині яскравіше й відкритіше виявити свої емоції, дослідити власні переживання. Пластилін, глина, спеціальне тісто найбільше підходять для роботи з агресією, болем, фрустраціями. Віддзеркалення негативних емоційних станів за допомогою певних маніпуляцій з пластичними матеріалами знижує вірогідність аутоагресії й насильницьких дій з боку самої дитини стосовно інших.

Слід зазначити, що поряд зі свободою у виборі матеріалів і засобів для творчої роботи в окремих випадках варто регулювати вибір матеріалів відповідно до особистісних характеристик клієнта. Так, у роботі з гіперактивними, жвавими дітьми не рекомендується використовувати матеріали, котрі стимулюють стихійну активність дитини, яка легко може перерости в агресивну поведінку. В цьому випадку доречно запропонувати матеріали, що потребують структуризації діяльності, тонкої сенсорної координації, самоконтролю. Замкнутим, емоційно затисненим, неспокійним дітям необхідно працювати з матеріалами, які передбачають широкі й вільні рухи тіла, – гуаш, фарби, великі пензлі, валик тощо.

На переконання О. Федій, використання засобів естетотерапії у освітньому процесі дозволив виокремити головні її пріоритети: естетотерапія як засіб вільного самовираження та самопізнання; передбачає атмосферу довіри, високої толерантності, уваги до внутрішнього світу людини; естетотерапія дає високий позитивний емоційний заряд, у більшості випадків викликає у людини позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати активну життєву позицію, впевненість в своїх силах; естетотерапія заснована на мобілізації творчого потенціалу людини, розкриття нових можливостей і ствердження свого індивідуально-неповторного способу буття в світі [6].

Саме тому, в межах роботи студентської наукової студії особистісного і професійного зростання "Я-ефективний", що успішно функціонує при кафедрі теорії та історії педагогіки (організатор: доктор педагогічних наук, професор Н.М.Чернуха, модератор: кандидат педагогічних наук, доцент В.Г.Муромець), майбутнім педагогам пропонується опанувати *варіативну навчальну програму "Основи естетотерапії: особистісне і професійне зростання"*. Метою цієї програми є: формування у майбутніх педагогів уявлення щодо сучасних здоров'язбережувальних технологій в освітній практиці; сформувати практичні уміння у галузі естетотерапії для забезпечення емоційного благополуччя в освітньому середовищі, зниженню конфліктних ситуацій, агресивності, тривожності тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На нашу думку, питання готовності майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії у роботі з обдарованими дітьми потребує посиленої уваги під час викладання блоку психолого-педагогічних дисциплін, зокрема, "Педагогіка загальна", "Педагогічна творчість", "Педагогічна майстерність", "Вікова психологія", "Психологія залежностей", "Тренінг комунікативної культури педагога".

Використані джерела

1. Ананьев В. А. Основы психологии здоровья. Книга 1. Концептуальные основы психологии здоровья [Текст] / В. А. Ананьев. – СПб. : Речь, 2006. – с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272с.
3. Карвасарский Б.Д. Психотерапевтическая энциклопедия / Б.Д. Карвасарский. – СПб. : ЗАТ "Издательство Питер", 1999.
4. Мерва Л. С. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. С. Мерва; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2014. – 21 с. – укр.
5. Мірошніченко Т. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії: компетентнісний підхід / Т. В. Мірошніченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету . Педагогічні науки. – 2013. – № 3. – С. 76-82. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpbdpu_2013_3_16.pdf.
6. Федій О. А. Естетотерапія [навч.-метод.посібник]/О. А.Федій. – Полтава, 2007. – 245 с.

Muromets V.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS TO INTERACT WITH GIFTED CHILDREN MEANS ESTHETIC THERAPY

The paper presents the structure of the future teacher readiness to interact with gifted children means esthetic therapy. The experience with the use of esthetic therapy future teachers in the context of student scientific group to improve their level of readiness to interact with gifted children. The wording of the article is identify and justify the structure of the future teacher readiness to interact with gifted children, which will ensure the implementation of the tasks individually oriented approach through the use of potential drugs esthetic therapy. Synthesis of various approaches to the structure of psychological readiness to professional activity of future teachers allowed us to identify its components such as motivational orientation, cognitive-operational, emotional and volitional, appraisal.

Therefore, within the scientific studies of students' personal and professional growth of "I-efficient", which has been operating under the Department of Theory and History of Education (Organizer: Doctor of Education, Professor N. Chernukha moderator, Ph.D., assistant professor V.Muromets), future teachers learn the variant proposed curriculum "Fundamentals esthetic therapy: personal and professional growth". The purpose of this program are: formation of future teachers understanding of modern healthsafety technologies in educational practice; to form practical skills in the field esthetic therapy for emotional well-being in an educational environment, reduce conflict, aggression, anxiety and more.

Key words: *gifted children, future teachers, esthetic therapy, interaction, humanistic educational paradigm.*

Стаття надійшла до редакції 05.04.2015